

Плани до проведення практичних занять

Практичне заняття №1

Тема: Предмет, завдання і методи науки про мову. Природа, сутність і функції мови.

Мета: з'ясувати предмет і завдання мовознавства, місце мовознавства серед інших наук, розкрити суспільний характер мови, з'ясувати взаємозв'язки і взаємовідношення мови і мовлення, мови і мислення.

Завдання: навчити студентів визначити завдання науки про мову, місце мовознавства серед інших наук; диференціювати вербальні та невербальні засоби спілкування, аналізувати функції мови та їх практичні вияви

Теоретичні питання:

1. Мовознавство як наука про мову.
2. Проблеми загального і часткового мовознавства.
3. Методи мовознавства.
4. Природа і сутність мови, її функції.
5. Мова і мовлення. Мова і мислення.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Дайте визначення мовознавства.
2. Що є предметом мовознавства?
3. У чому полягає різниця між конкретним і загальним мовознавством?
4. Назвіть основні проблеми «Вступу до мовознавства». У якому стосунку перебуває «Вступ до мовознавства» до «Загального мовознавства»?
5. Які проблеми вирішує прикладне мовознавство? Чим різняться теоретичне і прикладне мовознавство?
6. Дайте визначення терміна метод.
7. Опишіть загальнонаукові методика дослідження.
8. Назвіть основні методи дослідження мови. Розкрийте їх суть.
9. Розкрийте суть і завдання описового методу. Де цей метод знайшов практичне застосування?
10. Що є об'єктом дослідження порівняльно-історичного методу? Де цей метод знайшов практичне застосування? Які праці створено на основі цього методу?
11. Чим зіставний метод відрізняється від порівняльно-історичного? Яке практичне застосування має зіставний метод?
12. Яка мета структурного методу? В яких методиках реалізується структурний метод? Чим структурний метод відрізняється від описового? Що в них спільне?
13. Розкрийте методика дистрибутивного аналізу.
14. Що таке аналіз за безпосередніми складниками? Де його застосовують?
15. У чому суть трансформаційного аналізу?
16. До вивчення яких мовних одиниць застосовують компонентний аналіз? Розкрийте суть його та практичне значення.
17. Які ще методи використовують у лінгвістичних дослідженнях?
18. Які погляди на природу мови відомі в науці?
19. Доведіть, що мова є суспільним, а не біологічним чи психічним явищем.
20. Назвіть основні функції мови. Охарактеризуйте їх.
21. Чим відрізняється мова від мовлення? Яке практичне значення має розмежування мови і мовлення?
22. Розмежуйте поняття *свідомість* і *мислення*.

23. Назвіть відомі вам типи мислення. Який із них пов'язаний із мовленням? Чи є мова єдиним засобом мислення?

24. У чому полягає взаємовплив мови і мислення?

Ключові слова: *аналіз, гіпотеза, дедукція, дистрибутивний аналіз, дистрибуція, зіставний метод, індукція, компонентний аналіз, метод, методика безпосередніх складників, методологія, мова, мовні універсалиї, мовознавство (загальне, конкретне, прикладне), описовий метод, порівняльно-історичний метод, синтез, структурний метод, трансформаційний аналіз, філологія, діалектологія, літературна мова, мислення, мова, мовлення, мовна політика, мовна ситуація, мовний стан, натуралістичний напрям мовознавства, психолінгвістика, психологічний напрям мовознавства, свідомість, соціолінгвістика, соціологічний напрям мовознавства, функції мови (комунікативна, мислетворча, фатична, репрезентативна, емотивна, експресивна, волюнтативна, прагматична, естетична, метамовна, когнітивна, акумулятивна, інформативна).*

Завдання додому:

Завести власний словник лінгвістичних термінів

Література

1. Ахунзянов Э. М. Общее языкознание. — Казань, 1981. — С. 4—17.
2. Бацевич Ф.С. Когнітивне і лінгвальне в процесах вербалізації // Мовознавство. — 1997. - №6. — С.30-37.
3. Біланюк Л. Картина мовного світогляду в Україні // Мовознавство. — 2000. - № 4-5. — С.44-52.
4. Білецький А.О. Про мову і мовознавство. - К.: Артек, 1996. - С. 5 - 18, 125—130,171—172.
5. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. — 1985
6. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации. — М., 1980
7. Головин Б.Н. Введение в языкознание. — М., 1983. — с. 8 — 24
8. Жайворонок В.В. Національна мова та ідіолект // Мовознавство. — 1998. - № 6. — С.27-35.
9. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. — К.: Либідь, 1991. — с.15 — 63
10. Кодухов В.И. Введение в языкознание. — М., 1987. — с. 6-44.
11. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. — К.: Академія, 2001. — с.7 — 38.
12. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — М., 1987. — с. 7-32.
13. Мельничук О.С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства // Мовознавство. — 1997. - №2-3. — С.3-19.
14. Общее языкознание/ Под общ. ред. А. Е. Супруна. — Минск, 1983. — С. 6—22.
15. Пархонюк Л. До проблеми сутності мови: деякі міркування й роздуми // Дивослово. — 1996. — № 11. — с. 15 — 17
16. Радевич-Винницький Я. Україна: Від мови до нації. — Дрогобич, 1996
17. Радчук В.Д. Мова в Україні: стан, функції, перспективи // Мовознавство. — 2002. - № 2-3. — С.39-46.
18. Реформатский А.А. Введение в языкознание. — М., 1996. — с.15 — 50

19. Русанівський В.М. Мова в нашому житті. – К., 1989.
20. Русанівський В.М. Клименко Н.Ф. Від універсальної бази лінгвістичних знань до комп'ютерного укладання словників // Мовознавство. – 1995. - №4-5. – С.3-11.
21. Тараненко О.О. Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні // Мовознавство. – 2001. - № 4. – С. 3-20.
22. Хом'як І. Взаємодія літературної мови і діалектів // Дивослово. – 2000. - № 10.
23. Ющук І. Мова як засіб спілкування // Дивослово. – 2004. - № 6, 8.

Практичне заняття №2

Тема: Структура мови.

Мета: дати студентам знання про мовну систему як структурну цілісність, познайомити їх зі знаковим характером мови, з елементами мовної структури;

Завдання: навчити студентів визначати структурні елементи мови та її функції.

Теоретичні питання

1. Системний характер і структура мови.
2. Знаковий характер мови. Поняття лінгвістичного знака і рівня мови.
3. Рівні мови. Синхронія і діяхронія.
4. Синтагматичні і парадигматичні відношення у мові.
5. Елементи мовної структури.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Як ви розумієте терміни “система мови” і “структура мови”? Доведіть, що мова є системою систем.
2. Дайте визначення знака. Доведіть, що мова є однією із знакових систем.
3. Що в мові є знаком?
4. Чим відрізняється мова як знакова система від інших знакових систем?
5. Охарактеризуйте структуру мови. Назвіть основні мовні одиниці.
6. Які лінгвістичні дисципліни вивчають різні рівні мовної структури?
7. Дайте визначення термінів *синхронія* і *діяхронія*. Чим відрізняються синхронія і діяхронія від статичної й динамічної?
8. У яких випадках виправданий суто синхронічний, а в яких суто діяхронічний підходи до вивчення мови?

Ключові слова: *діяхронія, ієрархічні відношення, знак, парадигматичні відношення, паралінгвістика, семіотика, синтагматичні відношення, синхронія, система, структура, рівні мови.*

Література

1. Бацевич Ф.С. Єдність мовної системи в концепції Є. Куриловича // Мовознавство. – 1996. - № 1. – С.3-7.
2. Білецький А.О. Про мову і мовознавство. – К.: Артек, 1996. – с.176 – 179
3. Васильєва Л.П. До питання про співвідношення мови-системи і мови-стандарту // Мовознавство. – 2002. - № 2-3. – С.46-56.
4. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.24 – 43
5. Зимовець Г.В. Питання розвитку мови у працях О.С.Мельничука // мовознавство. – 2001. - № 6. – С. 72-77.

6. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – С.38-41, 64 – 69, 77-78.
7. Кисленко Ю.І. Системна організація мови. – К., 1997
8. Кодухов В.И. Введение в языкознание. – М., 1987. – с.21 – 44
9. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.29-31, 34 – 38, 50-51.
10. Линник Т.Г. Мотивованість мовного знака в ранньому онтогенезі // Мовознавство. – 2001. - № 6. – С. 57-67.
11. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990
12. Німчук В.В. Періодизація як напрямок дослідження генези та історії української мови // Мовознавство. – 1998. - № 1. – С. 3-13.
13. Панов Е.Н. Знаки, символи, языки. – М., 1980
14. Ющук І. Логічна структура української мови// Дивослово. – 2004.–№ 6,8.

Практичне заняття № 3

Тема: Фонетика як лінгвістична дисципліна. Комбінаторні та позиційні звукові зміни

Мета: познайомити студентів з матеріальною звуковою оболонкою мови, розглянути три аспекти вивчення мовних звуків, навчити розрізняти звук і фонему, виробити уміння класифікації мовних звуків.

Завдання: ознайомити студентів із предметом вивчення фонетики, виробити уміння класифікації мовних звуків, навчити студентів визначити фонетичні зміни у звуковій структурі мови.

Теоретичні питання

1. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Предмет фонетики.
2. Три аспекти вивчення звуків.
3. Три фази артикуляції мовного звука.
4. Голосні і приголосні звуки.
5. Фонетичні зміни (акомодація, асиміляція, дисиміляція, гаплогія, дієреза, редукція, протеза, епентеза, метатеза).

Завдання і запитання для самоконтролю:

1. Що є об'єктом фонетики?
2. Поясніть, чим відрізняється загальна фонетика від конкретної, описова від історичної. Що є предметом вивчення зіставної фонетики?
3. Що таке експериментальна фонетика?
4. Які є три аспекти у вивченні звуків?
5. Охарактеризуйте звук людської мови як фізичне явище. Які акустичні параметри притаманні звукам?
6. Дайте характеристику мовленнєвого апарата.
7. Що таке артикуляція? Із яких фаз вона складається?
8. Назвіть основні відмінності між голосними й приголосними звуками.
9. За якими ознаками характеризуються голосні звуки?
10. За якими ознаками характеризуються приголосні звуки?
11. Назвіть позиційні зміни звуків, поясніть їх суть, наведіть приклади.
12. Дайте визначення комбінаторних змін звуків. Назвіть їх, наведіть приклади.
13. За якими ознаками можуть акомодуватися звуки?

14. Охарактеризуйте всі різновиди асиміляції.
15. Чим відрізняється асиміляція від акомодациї?
16. Що таке сингармонізм? У яких мовах поширене це явище?
17. Що є спільного і відмінного між асиміляцією і дисиміляцією?
18. Наведіть приклади гаплогогії, діерези, епентези і метатези, субституції звуків і гіперизмів.

Ключові слова: акомодация, асиміляція (повна і часткова, прогресивна і регресивна), висота звука, вокалізм, гаплогогія, голосні звуки, дисиміляція, діереза, довгота звука, екскурсія, епентеза, звук, звукове вираження, композиційні зміни, консонантизм, кульмінація, метатеза, позиційні зміни, приголосні звуки, протеза, редуція (кількісна та якісна), резонанс, рекурсія, сила звука, субституція, тембр, тон, фонетика (загальна, конкретна, описова, історична, експериментальна, зіставна)

Література

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.102 – 120; 133 – 151
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.109-133, 141-150.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.50 – 57; 66 – 106
4. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985
5. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990
6. Доленко М. Вступ до мовознавства: Практичні завдання. – К., 1975
7. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.195 – 210
8. Жовтобрюх М.А. Слово мовлене: Українська літературна вимова. – К., 1969. – 48 с.

Практичне заняття № 4

Тема: Фонологія

Мета: навчити студентів розрізняти звук і фонему, познайомити із фонетичним членуванням мовленнєвого потоку, навчити транскрибувати слова, звернути увагу на орфоепічні норми.

Завдання: навчити розрізняти звук і фонему, навчити транскрибувати слова, звернути увагу на орфоепічні норми.

Теоретичні питання:

1. Лінгвістичний або фонологічний аспект вивчення мови. Поняття фонем. Функції фонем.
2. Фонетична і фонематична транскрипції.
3. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.
4. Склад.
5. Дифтонги і монофтонги.
6. Наголос. Інтонація.

Завдання і запитання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття «функціональний аспект вивчення звуків».
2. Дайте визначення фонемі, назвіть її функції.
3. У чому полягає різниця між диференційними й інтегральними ознаками фонем. Які ознаки можуть виступати як диференційні?
4. Чим різняться звук і фонема?

5. У яких позиціях можуть знаходитися фонемні в мовленнєвому потоці?
6. Що таке варіанти і варіації фонем? Наведіть приклади варіантів й індивідуальних, територіальних та позиційних варіацій.
7. Встановіть фонемний склад слів *цїтка, дзеркало, юрба, люди*.
8. Де використовується транскрипція?
9. На які відрізки фонетично членується мовленнєвий потік?
10. Дайте визначення фрази. Якими властивостями характеризується фраза?
11. Що таке такт? Який синонім вживають до слова такт?
12. Які теорії складу існують у мовознавстві? Яка з цих теорій, на Вашу думку, є найбільш прийнятною?
13. Дайте визначення складу. Які типи складів вам відомі?
14. Дайте визначення монофтонга і дифтонга. Наведіть приклади дифтонгів у різних мовах.
15. Які просодичні засоби використовують у мовленні?
16. Які типи наголосу вам відомі? Охарактеризуйте наголос української і тієї іноземної мови, яку вивчаєте.
17. Дайте визначення інтонації та назвіть основні її функції. Із яких компонентів складається інтонація? Розкрийте зміст кожного компонента інтонації.

Ключові слова: алофони, варіації фонем (Індивідуальні, територіальні, позиційні), диференційні ознаки, дифтонг, інтегральні ознаки, інтенсивність, інтонація, мелодика мовлення, монофтонг, наголос, опозиції (релевантні і нерелевантні), орфоєпія, пауза, склад, сильні й слабкі позиції фонем, такт, транскрипція (фонетична і фонематична), транслітерація, фонема, фонологія, фраза,

Література

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.121-131, 152-162
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.133-140, 156-165.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.81-87
4. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990
5. Доленко М. Вступ до мовознавства: Практичні завдання. – К., 1975
6. Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М., 1996. – с.195 – 210
7. Жовтобрюх М.А. Слово мовлене: Українська літературна вимова. – К., 1969. – 48 с.

Практичне заняття № 5

Тема: Лексична система мови. Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови

Мета: ознайомити студентів з лексичною системою мови, навчити диференціювати поняття “слово” і “лексика”, “полісемія” і “омонімія”.

Завдання: навчити диференціювати поняття “слово” і “лексика”, “полісемія” і “омонімія”, з’ясувати основні типи переносних значень слів, схарактеризувати лексико-семантичні категорії СУЛМ.

Теоретичні питання:

1. Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови.
2. Слово як предмет лексикології. Слово і лексема. Основні ознаки слова.

3. Семантична структура слова. Моносемія і полісемія. Пряме й переносне значення слова.
4. Типи переносних значень слів.
5. Лексико-семантичні категорії: омонімія, синонімія, антонімія.

Завдання і запитання для самоконтролю:

1. Що вивчає лексикологія?
2. З яких наукових дисциплін складається лексикологія? Що вони вивчають?
3. Назвіть основні ознаки слова.
4. У чому полягає різниця між словом і лексемою?
5. Із яких компонентів складається лексичне значення?
6. У які типи відношень вступає слово?
7. Розкажіть про співвідношення слова і поняття.
8. Охарактеризуйте денотативне й конотативне значення слова.
9. Як виникає полісемія? У чому відмінність між прямим і переносним значенням слова?
10. Які типи перенесення значень ви знаєте? Охарактеризуйте їх і наведіть приклади. Чим відрізняється переносне значення слова від переносного вживання (оказіонального значення) слова?
11. Зіставте явище полісемії й омонімії. Що зближує і що розрізняє полісемію й омонімію?
12. Які різновиди омонімів існують у мові? Наведіть приклади.
13. Що таке синонімія? Які є типи синонімів? Наведіть п'ять прикладів синонімічних рядів з української мови і тієї іноземної мови, яку ви вивчаєте.
14. Охарактеризуйте явище антонімії. Назвіть чотири типи антонімів.
15. У чому спільність і відмінність синонімії й антонімії.

Ключові слова: *антитеза, антоніми (контрарні, комплементарні, контрадикторні, векторні), домінанта синонімічного ряду, епантіосемія, етимологія, конотативне значення, контекстуальне значення, концептуальне значення, лексема, лексикографія, лексикологія (загальна, конкретна, історична, зіставна, прикладна), лексико-семантичний варіант, лексичне значення, метафоричність, метонімічність, міжмовні омоніми, омографи, омоніми (повні і неповні, гетерогенні і гомогенні), омофони, омоформи, ономасіологія, ономастика, полісемія, семасіологія, сигніфікативне значення, синоніми (абсолютні і часткові; семантичні, стилістичні і семантико-стилістичні), фразеологія.*

Література

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.181 – 209.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.82-190,198-203, 207-213.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.125 – 142
4. Лагутіна А.В. Синонімія слова і словосполучення // Мовознавство. – 1973, № 3
5. Марценківська О.Є. Переносне значення та образне вживання // Мовознавство. – 1973, № 3
6. Лисиченко А.А. Бесіди про рідне слово: Слово і його значення. – Харків, 1993
7. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.81 – 104

8. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990
9. Доленко М. Вступ до мовознавства: Практичні завдання. – К., 1975

Практичне заняття № 6

Тема: Словниковий склад мови.

Мета: ознайомити студентів з лексико-семантичною системою мови, з різноманітністю словникового складу мови.

Завдання: навчити студентів диференціювати слова відповідно до їх походження та стилістичної забарвленості.

Теоретичні питання:

1. Поняття лексико-семантичної системи. Семантичне поле.
2. Лексика з погляду походження.
3. Зміни в лексичному складі мови. Активна і пасивна лексика. Неологізми. Архаїзми. Історизми.
4. Словниковий склад мови: активна і пасивна лексика, професіоналізми, діалектизми, екзотизми, жаргонізми (сленг), арготизми, евфемізми, стилістично забарвлена лексика.
5. Термінологія. Термін.

Завдання і запитання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте системність лексичної семантики. На чому ґрунтується системність лексики?
2. Що таке лексико-семантичне поле? На чому базується зв'язок між лексико-семантичними полями?
3. Що таке сема? Охарактеризуйте структуру семми.
4. Як членується лексика за походженням?
5. Назвіть причини історичних змін у лексиці.
6. Яка відмінність між власне архаїзмами й історизмами.
7. Які слова називаються неологізмами?
8. Що таке авторські неологізми? Який ще існує термін для їх позначення?
9. Опишіть шляхи та способи запозичень. Які конкретно мови є найпотужнішими джерелами лексичних запозичень?
10. Що таке активний запас слів? Від чого він залежить?
11. Які слова належать до активної лексики?
12. Назвіть групи слів, що входять до пасивної лексики.
13. Розкрийте зміст термінів “професіоналізм”, “діалектизм”, “екзотизм”, “жаргонізм”, “арготизм”. Наведіть приклади.
14. Як членується лексика за стилістичною класифікацією?
15. Назвіть основні групи слів, що входять до лексики високого стилю і лексики низького стилю.
16. Що таке табу й евфемізми? Наведіть приклади.
17. Дайте визначення терміна. Назвіть основні ознаки терміна.

Ключові слова: *активна лексика, арготизми, архаїзми, архісема, діалектизми, евфемізми, екзотизми, етимологія, жаргонізми, інтернаціоналізми, історизми, історична лексикологія, калькування, лексико-семантичне поле, лексичне запозичення, неологізми (лексичні, семантичні, авторські), пасивна лексика, професіоналізми, сема, стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика, табу, термін.*

Література

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.210 – 240.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.204-207, 214-231.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.143 – 153; 159 – 162
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.107 – 112, 139 - 146
5. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990

Практичне заняття № 7

Тема: Граматика як учення про морфологічну та синтаксичну будову мови

Мета: на конкретних прикладах допомогти студентам освоїти значення понять граматичної системи мови: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія.

Завдання: навчити студентів диференціювати поняття “граматичне значення”, “граматична форма”, “граматична категорія”.

Теоретичні питання:

1. Предмет граматики. Основні одиниці граматичної будови. Розділи граматики.
2. Граматичне значення слова. Засоби вираження граматичних значень.
3. Граматичні категорії.
4. Граматична форма слова (синтетичні та аналітичні форми слів).

Завдання і запитання для самоконтролю:

1. Дайте визначення граматики.
2. З яких розділів складається граматика?
3. Що є предметом морфології і синтаксису?
4. Яке місце в структурі мови займає граматика?
5. Що таке граматичне значення? Чим воно відрізняється від лексичного?
6. Які типи граматичних значень ви знаєте?
7. Дайте визначення граматичної категорії.
8. Назвіть і охарактеризуйте основні граматичні категорії.
9. Що таке лексико-граматичні розряди (категорії)? Чим вони різняться від граматичних категорій?
10. Що ви розумієте під способом вираження граматичних значень?
11. Які способи вираження граматичних значень називають синтетичними?
12. Які аналітичні способи вираження граматичних значень вам відомі? Наведіть приклади.
13. Як співвідносяться «граматичний спосіб» і «граматична форма»?
14. Що таке граматична форма слова? Що таке суплетивізм?

Ключові слова: афікс, граматика (формальна і семантична; синхронічна і діахронічна; функціональна), граматичне значення (дериваційне, реляційне, модальне), граматична категорія (відмінка, роду, числа, стану, виду, способу, часу, особи), граматична форма (аналітична і синтетична), дериватологія, інтерфікс, інфікс, корінь, морфема, морфеміка, морфологія, префікс, постфікс, синтаксис, суфікс, флексія.

Література

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.262–274, 284 – 295.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.257-264.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.175 – 176, 180 – 183
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.244 – 263, 316 – 320
5. Головин Б.Н. Введение в языкознание. – М., 1983. – с. 99 – 101, 105 – 108
6. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. – К., 1995. – с.86 – 88, 93 – 96
7. Кочергина В.А. Введение в языкознание. – М., 1991. – с. 117 – 138
8. Мельничук О.С. Про два синтаксичні рівні формування й опису словосполучень // Мовознавство. – 1970. – № 6
9. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. – К., 1983. – 219 с.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Модуль самостійної роботи

Тема 1: Напрями мовознавства.

План

1. Порівняльно-історичне мовознавство.
2. Типологічне мовознавство.
3. Ареальна лінгвістика.
4. Функціональна лінгвістика.
5. Психолінгвістика.
6. Соціолінгвістика.
7. Когнітивна лінгвістика.

Контрольні запитання:

1. Які мови є спорідненими?
2. Охарактеризуйте критерії спорідненості мов.
3. Хто започаткував порівняльно-історичне мовознавство?
4. На яких засадах ґрунтується типологічне мовознавство?
5. Які проблеми розв'язує ареальна лінгвістика?
6. У чому полягає сутність мовного союзу?
7. Що вивчає функціональна лінгвістика?
8. Які завдання вирішує психолінгвістика?
9. У чому полягають відмінності між внутрішньою і зовнішньою лінгвістикою?
10. Охарактеризуйте «концепт» як основне поняття когнітивної лінгвістики.
11. Що є предметом вивчення когнітивної лінгвістики?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквиум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.60-101, 321-332.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.20-35.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974.
4. Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М., 1996.
5. Головин Б.Н. Введение в языковедение. – М., 1983
6. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. – К., 1995.
7. Кочергина В.А. Введение в языковедение. – М., 1991.

Тема №2: Природа і функції мови.

План

1. Суспільний характер мови та інші засоби спілкування. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
 2. Мова і мовлення. Взаємодія суб'єктивних і об'єктивних факторів у мові.
 3. Мова і мислення. Діалектична єдність мови і мислення в процесі їх виникнення, існування і розвитку.
4. Роль мови у процесі пізнання.
5. Загальнонародна мова і її диференціація
6. Місце мовознавства серед інших наук та зв'язок із ними.

Контрольні запитання:

1. Охарактеризуйте вербальні і невербальні засоби спілкування.
2. Яка роль мови у процесі пізнання?
3. З'ясуйте значення мови в житті суспільства, зв'язки мови з суспільством.
4. Доведіть, що мова є засобом інтелектуального, морального та естетичного виховання людини.

5. Розмежуйте поняття *мовний стан* і *мовна ситуація*.
6. Що таке мовна політика? Яких мовних сфер торкається мовна політика?
7. Охарактеризуйте відношення, в яких перебувають мова і народ; мова й індивід; мова і соціальні групи.
8. Які існують різновиди загальнонародної мови? Чому літературну мову вважають вищою формою загальнонародної мови?
9. Якими рисами характеризується літературна мова? Чим вона відрізняється від загальнонародної мови?
10. Що таке професійна і територіальна диференціація мови?
11. Дайте коротку характеристику функціональних стилів мови.
- 12.3 якими суспільними науками пов'язане мовознавство, і в чому полягає цей зв'язок? Проілюструйте свою відповідь прикладами.
- 13.3 якими природничими науками пов'язане мовознавство? Які науки виникли на стику мовознавства і природничих наук?
14. Розкрийте взаємозв'язки мовознавства й філософії.

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквиум

Література:

1. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации. — М., 1980.
 2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства.-К.: Одеса, 1991 — с. 15-40.
 3. Кодухов В.И. Введение в языкознание. - М., 1987. - 6 - 11,21 - 44.
 4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. - К.: Академія, 2001 - С. 18-38.
 5. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. - М., 1987. - С. 7 - 32.
 6. Людмила Пархонюк. До проблеми сутності мови: деякі міркування й роздуми // Дивослово, - 1996, №11 - С. 15 - 17.
 7. Общее языкознание/ Под общ. ред. А. Е. Супруна. — Минск, 1983. — С. 11—15, 87-122, 140—145.
 8. Реформатский А.А. Введение в языкознание. - М., 1996. - С. 15-50.
- Семчинський С В. Загальне мовознавство — К., 1996. — С 6—25, 219—255.

Тема №3: Походження мови. Історичний розвиток мов.

План

1. Виникнення людської мови як наукова проблема. Міфи і легенди про походження мови.
 2. Наука про походження мови.
 3. Закономірності розвитку мов. Основні процеси історичного розвитку мов: диференціація та інтеграція.
 4. Спорідненість мов.
 5. Взаємодія мов і діалектів. Поняття про суперстрат, субстрат і адстрат.
- Контрольні запитання:**
1. Біблія про походження мови.
 2. Розкрийте суть звуконаслідувальної гіпотези походження мови. Чому ця теорія неприйнятна?
 3. У чому суть звуко символічної гіпотези походження мови? Хто її висунув і хто підтримував?
 4. Розкрийте вигуківу гіпотезу походження мови. У чому її бездоказовість?
 5. Які факти заперечують гіпотези соціального договору?
 6. Де і коли виникла гіпотеза трудових вигуків? У чому її неспроможність?
 7. У чому полягає гіпотеза походження мови Ф.Енгельса?
 8. Як ви ставитеся до інопланетного і біблійного походження мови? Обґрунтуйте свою позицію.
 9. У чому різниця між походженням мови загалом і походженням конкретної мови?

10. Що означає «об'єктивний характер розвитку мови»?
11. Які причини викликають зміни у мові? Наведіть приклади мовних змін, зумовлених зовнішніми причинами; внутрішньомовними причинами.
12. Що таке диференціація та інтеграція мов?
13. До чого може призвести контактування мов?
14. Що таке піджини і креольські мови? Що спільне і відмінне між ними?
15. Що таке схрещення мов? Як називаються наслідки такого процесу?
16. Які особливості мови у різних історичних епохах?
17. Чи з однаковою швидкістю змінюються різні рівні мови? Яка специфіка розвитку кожного з рівнів мовної структури?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквиум

Література:

1. Березин Ф. М., Головин Б. Н. Общее языкознание. — М., 1979. — С. 240—263.
2. Білецький А.О. Про мову і мовознавство.-К.: Артек, 1996.
3. Головин Б.Н. Введение в языкознание.-М., 1983. - С.151-168.
4. Дорошенко СІ. Дудик П.С. Вступ до мовознавства. -К., 1974. -235-262
5. Журавлев В. К. Внешние и внутренние факторы языковой эволюции. — М., 1982.
6. Іванишин В., Радевич - Виницький Я. Мова і нація. - Дрогобич: Відродження, 1994. С 112-166.
7. Карпенко Ю.О. П.С. Вступ до мовознавства. - К. Одеса, 1991.- с. 187 -225.
8. Кодухов В. И. Общее языкознание. — М., 1974. — С. 185—201.
9. Кодухов В.И. Введение в языкознание. М.-, 1987.-С 48-80
10. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. -К.: Академія, 2001 С.39-55
11. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. -М., 1987.-С.186-220.
12. Общее языкознание / Под общ. ред. А. Е. Супруна. — Минск, 1983. — С. 335—421.
13. Радевич-Виницький Я. Україна: від мови до нації. -Дрогобич: Відродження, 1997.-С 119-258.
14. Реформатский А.А. Введение в языкознание. -М., 1996.-С457-518.
15. Семчинський С В. Загальне мовознавство. — К., 1996. — С 320—392.

Тема 4: Мови світу та їх класифікація.

План

1. Загальна характеристика мов світу.
2. Живі і мертві мови. Штучні мови.
3. Порівняльне вивчення мов.
4. Генеалогічна класифікація мов.
5. Типологічна класифікація мов.
6. Соціологічна класифікація мов.

Контрольні запитання:

1. Скільки мов тепер існує у світі? Чому не можна встановити точну кількість мов?
2. За якими параметрами розрізняють мови світу? Наведіть до кожного розрізнення конкретні приклади.
3. За якими критеріями визначається спорідненість мов?
4. Що таке генеалогічна класифікація мов?
5. На основі якого методу створена генеалогічна класифікація мов?
6. Назвіть учених, які заклали основи порівняльно-історичного мовознавства. Вкажіть на заслуги кожного з них.
7. Визначте поняття мовної сім'ї. Скільки мовних сімей у світі?
8. Назвіть основні мовні сім'ї.
9. На які групи поділяють індоєвропейську мовну сім'ю?

10. Охарактеризуйте слов'янські, германські та романські мови за генеалогічною класифікацією.
11. Які групи індоєвропейських мов представлені однією мовою?
12. Назвіть першу індоєвропейську мову з писемною фіксацією. До якої групи вона входить?
13. Дайте генеалогічну характеристику кавказьких, тюркських, фінно-угорських та семіто-хамітських мов.
14. Що таке макросім'я мов?
15. У чому суть ностратичної гіпотези? Як її можна пов'язати з проблемою походження мови?
16. До яких сімей, груп і підгруп належать такі мови: санскрит, абхазька, баскська, українська, туркменська, італійська, угорська, ірландська, аварська, чуваська, ескімоська, калмицька, фінська, португальська, пруська, датська, польська, киргизька, в'єтнамська, циганська, румунська, курдська, їдиш, тохарська, албанська, чукотська, англійська, іспанська, чеська, вірменська, литовська, македонська?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Головин Б.Н. Введение в языкознание. — М., 1983. — С. 183—186.
2. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. — К., 1974. — С. 263—291.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. — К. — Одеса, 1991. — С. 225—237.
4. Кодухов В.И. Введение в языкознание. — М., 1987. — С. 262—275.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. — К.: Академія, 2001. — с.58-99.
6. Реформатский А.А. Введение в языковедение. — М., 1996. — С. 386—443.
7. Шайкевич А.Я. Введение в лингвистику. — М., 1995. — С. 196—279.
8. Баранникова Л.И. Введение в языкознание. — Саратов, 1973. — С. 271—316.
9. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов. — К., 1966.
10. Иванов В.В. Генеалогическая классификация языков и понятие языкового родства. — М., 1954.
11. Камчатнов А.М., Николина Н.А. Введение в языкознание. — М., 1999. — С. 184—208.
12. Левицький Ю.-М. Мови світу: Енциклопедичний довідник. — Львів, 1998.
13. Перетрухин В.Н. Введение в языкознание. — Воронеж, 1972. — С. 289—305.
14. Широков О.С. Введение в языкознание. — М., 1985. — С. 87—

Тема 5: Фонетика як лінгвістична дисципліна

План

1. Значення фонетики як науки.
2. Визначення і характеристика звуків з фізико-акустичного аспекту.
3. Визначення і характеристика звуків з анатомо-фізіологічного аспекту. Апарат мовлення.
4. Голосні і приголосні звуки. Класифікація їх.
5. Артикуляція: звуки, фази артикуляції.

Контрольні запитання:

1. У чому практичне значення фонетики?
2. З якими нелінгвістичними дисциплінами пов'язана фонетика?
3. Охарактеризуйте звук людської мови як фізичне явище.
4. Розкрийте сутність понять «сила звука», «висота звука», «довгота звука», «тембр звука».
5. Що таке форманта? Які різновиди формант ви знаєте?
6. Охарактеризуйте нижній, середній і верхній поверхи апарату мовлення.
7. Назвіть активні й пасивні органи мовлення.

8. Поясніть термін «артикуляційна база».
 9. Які схеми класифікації голосних відомі в мовознавстві?
 10. За якими параметрами класифікуються приголосні звуки?
 11. Охарактеризуйте приголосні за акустичною ознакою.
 12. Назвіть групи та підгрупи приголосних за місцем творення.
 13. Які групи приголосних виділяють за пасивним артикулятором?
 14. Назвіть групи приголосних, які розрізняються за способом творення.
 15. Як характеризуються приголосні звуки за додатковою артикуляцією?
- Завдання для контролю:** дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквиум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.102 – 120; 133 – 151
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.52– 79
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.50 – 57; 66 – 106
4. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985
5. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990
6. Доленко М. Вступ до мовознавства: Практичні завдання. – К., 1975
7. Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М., 1996. – с.195 – 210
8. Жовтобрюх М.А. Слово мовлене: Українська літературна вимова. – К., 1969. – 48 с.

Тема 6: Графіка й орфографія. Основні етапи розвитку письма.

План

1. Функції і призначення письма в суспільстві.
2. Основні етапи розвитку письма: предметне письмо, піктографія, ідеографія, складове письмо, буквено-звукове письмо.
3. Виникнення алфавіту. Коротка характеристика основних з них.
4. Слов'янське письмо.
5. Графіка.
6. Орфографія. Принципи орфографії.

Контрольні запитання:

1. Розкрийте сутність письма. Які причини його виникнення?
2. У чому полягає значення письма в історії суспільства?
3. Що таке «предметне письмо»? Охарактеризуйте різновиди «предметного письма».
4. Назвіть етапи розвитку графічного письма.
5. Охарактеризуйте ідеографічне письмо.
6. Що таке піктографія? Наведіть приклади піктографічного письма. Де застосовують піктографію в наш час?
7. Чим відрізняється ідеографія від піктографії? Які народи користуються ідеографічним письмом у наш час? Які ідеограми і чому збереглися в мовах із фонографічним письмом?
8. Що таке фонографія? Де і коли вона виникла?
9. Які мови користуються силабічною системою письма?
10. Що таке консонантне письмо? Де ця система використовується нині?
11. Розкрийте суть буквено-звукового письма. Де воно зародилося?
12. Що таке графіка? Що є предметом графіки?
13. Які чотири сім'ї алфавітів існують на Землі?
14. Що є предметом орфографії?
15. Охарактеризуйте основні принципи орфографії.
16. За яким принципом орфографії пишуться слова: укр. *спитати, степовий, летіть*, рос. *жизнь, лед, здесь*, англ. *south* «південь», *white* «білий», *your* «ваш».

17. Який принцип орфографії є основним для української, російської, білоруської, англійської мов?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.246-260.
2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – С.164-179.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с. 106-119.
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с. 347-385.
5. Кодухов В.И. Введение в языкознание. — М., 1987. — С.139-55.
6. Головин Б.Н. Введение в языкознание. — М., 1983. — С. 169-182.
7. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. -М., 1987.-С.238-261.

Тема 7: Лексична система мови. Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови

План

1. Слово як предмет лексикології. Слово і лексема. Основні ознаки слова.
2. Семантична структура слова. Моносемія і полісемія. Пряме й переносне значення слова.
3. Типи переносних значень слів.
4. Лексико-семантичні категорії: омонімія, синонімія, антонімія.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення слова. Чому важко дати визначення слова?
2. Як класифікуються слова за способом номінації?
3. Чим відрізняються повнозначні слова від службових?
4. Чим лексема подібна до фонему?
5. Охарактеризуйте денотативне, конотативне і контекстуальне значення слова.
6. Як співвідносяться слово, поняття, концепт?
7. У чому полягає відмінність між моносемією і полісемією?
8. Охарактеризуйте процеси звуження, розширення і зміщення лексичного значення.
9. У чому полягає відмінність між метафорою і метонімією?
10. Розмежуйте метафору й метонімію в наведених прикладах: зал аплодував, доїти молоко, космічний корабель, випити склянку, гострий розум.
11. У чому полягає специфіка синекдохи як різновиду метонімії?
12. Назвіть суміжні з омонімією явища. Кожне з них проілюструйте прикладами української мови та іноземної мови, яку ви вивчаєте.
13. Яка роль омонімів у мовленні?
14. Назвіть різновиди часткових синонімів. Наведіть приклади.
15. Що таке синонімічний ряд? Чим визначається входження слів в один синонімічний ряд?
16. Яку роль відіграють синоніми в мовленні?
17. У чому спільність і відмінність синонімії й антонімії?
18. Яка стилістична роль антонімів?
19. Що таке гіперо-гіпонімія? Чому гіперо-гіпонімію називають квазісинонімією?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.181 – 209.

2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства .– К.: Либідь, 1991. – с.82-190,198-203, 207-213.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства .– К.: Вища школа, 1974. – с.125 – 142
4. Лагутіна А.В. Синонімія слова і словосполучення // Мовознавство. – 1973, № 3
5. Марценківська О.Є. Переносне значення та образне вживання // Мовознавство. – 1973, № 3
6. Лисиченко А.А. Бесіди про рідне слово: Слово і його значення. – Харків, 1993
7. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.81 – 104
8. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990
9. Доленко М. Вступ до мовознавства: Практичні завдання. – К., 1975

Тема 8: Словниковий склад мови.

План

1. Поняття лексико-семантичної системи. Семантичне поле.
2. Лексика з погляду походження.
3. Зміни в лексичному складі мови. Активна і пасивна лексика. Неологізми. Архаїзми. Історизми.
4. Словниковий склад мови: активна і пасивна лексика, стилістично забарвлена лексика.
5. Термінологія. Термін.
6. Фразеологія. Класифікація фразеологізмів.
7. Джерела фразеологізмів.

Контрольні запитання:

1. Що є основою лексико-семантичної системи мови?
2. У чому полягає відмінність між семантичним полем і лексико-семантичною групою?
3. Наведіть приклади родовидових зв'язків між словами?
4. Які різновиди парадигматичних відношень існують у лексико-семантичній системі?
5. Якою є структура лексико-семантичного поля?
6. Який ще вимір системності лексичної семантики, крім парадигматичного, ви знаєте? Розкрийте його зміст.
7. Розкрийте причини лексичних запозичень.
8. Яка різниця між лексичними запозиченнями і кальками?
9. Що означає слово «пуризм»? Як потрібно ставитися до іншомовних запозичень?
10. Назвіть групи лексичних архаїзмів.
11. Що таке семантичні архаїзми?
12. Наведіть по п'ять прикладів історизмів та архаїзмів.
13. На які групи ділиться лексика за вживаністю?
14. Наведіть приклади різних груп книжної лексики.
15. Для чого потрібно знати стилістичну класифікацію лексики?
16. Дайте визначення фразеології. Назвіть основні ознаки фразеологізмів.
17. Що зближує фразеологізм зі словом? Що зближує і різнить фразеологізм і вільне словосполучення?
18. Які типи фразеологізмів ви знаєте?
19. Як виникають фразеологізми?
20. У чому виявляється національна специфіка фразеології? Підкріпіть свої думки конкретними прикладами.

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.210 – 240.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.204-207, 214-231.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.143 – 153; 159 – 162
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.107 – 112, 139 - 146
5. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум. – К., 1990

Тема 9: Лексикографія

План

1. Поняття лексикографії. Завдання лексикографії.
2. Типи словників.
3. Енциклопедичні словники.
4. Лінгвістичні словники.
5. Характеристика найважливіших словників.

Контрольні запитання:

1. Що таке лексикографія?
2. Що є предметом теоретичної лексикографії?
3. Які функції виконує практична лексикографія?
4. На які два типи діляться всі словники?
5. Яка відмінність між енциклопедичними і лінгвістичними словниками?
6. Які енциклопедичні словники Ви знаєте? Схарактеризуйте 2-3 з них.
7. Назвіть основні словники лінгвістичних термінів.
8. На які дві групи поділяються лінгвістичні словники?
9. Охарактеризуйте основні види одномовних словників.
10. Які тлумачні словники ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
11. Назвіть відомі вам історичні й етимологічні словники.
12. Для чого потрібні частотні й зворотні словники?
13. Які різновиди перекладних словників Ви знаєте? Назвіть найбільш важливі перекладні словники, що вийшли в Україні.
14. Проаналізуйте словникову статтю будь-якого двомовного словника.
15. Якими способами розміщують матеріал у словниках?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.249 – 260.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.130-136.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.163 – 175.
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.151-196.
5. Головин Б.Н. Введение в языкознание. – М., 1983. – с. 85-89.
6. Кодухов В.И. Введение в языкознание. – М., 1987. – с.196-204.

Тема 10: Морфеміка і словотвір (дериватологія)

План

1. Морфеміка. Морфемна структура слова. Типи морфем.
2. Словотвір як учення про способи і засоби творення слів.
3. Основні поняття дериватології, словотвірне значення, твірна основа і словотворчий засіб, словотворчий тип і розряд, словотворча модель.
4. Основні способи словотворення.
5. Зміни в морфологічній структурі слів: спрощення, перерозклад, декореляція, ускладнення.

Контрольні запитання:

1. Що є предметом вивчення морфеміки?
2. Що таке морфема? Які типи значень властиві морфемі?
3. З яких морфем може складатися слово?
4. Які ви знаєте види морфем?
5. Які афікси називаються дериваційними, а які реляційними?
6. Що таке парадигма?
7. Які морфемі називаються інваріантними, а які варіантними?
8. Що є спільного й відмінного між морфемою і повнозначним словом, між морфемою і службовим словом?
9. Які основи називаються похідними, а які непохідними?
10. Яка різниця між твірною і морфологічною основами?
11. Охарактеризуйте групи афіксів, які виокремлюють за місцем у слові відносно кореня.
12. У чому виявляються зміни морфемного складу слова?
13. У чому полягає сутність словотвірного типу?
14. Схарактеризуйте основні способи словотворення. Наведіть приклади слів, утворених різними способами.
15. Що вивчає дериватологія?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквиум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.275-282.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.142-161.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.176-180, 183-200.
4. Головин Б.Н. Введение в языкознание. – М., 1983. – с. 108-110.
5. Кодухов В.И. Введение в языкознание. – М., 1987. – с.131-155.
6. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. – М., 1987. – с.131-155.
7. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К., 1998.

Тема 11: Морфологія як розділ граматики.

План

1. Поняття частин мови.
2. Критерії виділення частин мови.
3. З історії питання про частини мови.
4. Частини мови в різних мовах.
5. Характеристика основних частин мови.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення частин мови.
2. Назвіть основні критерії виділення частин мови. Розкрийте їх зміст.
3. У чому полягає проблема провідного критерію?

4. Де зародилося вчення про частини мови?
5. Звідки бере свій початок європейська традиція класифікації слів за частинами мови?
6. Чим різниться класифікація частин мови В.В.Виноградова від традиційної?
7. У чому полягає специфіка частин мови в різних мовах світу?
8. Охарактеризуйте частини мови, вказуючи на їх основні ознаки.

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.262–274, 284 – 318
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.136 – 142, 170 – 187
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.175 – 176, 180 – 183
4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.244 – 263, 316 – 320
5. Головин Б.Н. Введение в языкознание. – М., 1983. – с. 99 – 101, 105 – 108
6. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. – К., 1995. – с.86 – 88, 93 – 96
7. Кочергина В.А. Введение в языкознание. – М., 1991. – с. 117 – 138
8. Мельничук О.С. Про два синтаксичні рівні формування й опису словосполучень // Мовознавство. – 1970. – № 6
9. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. – К., 1983. – 219 с.

Тема 12: Синтаксис

План

1. Поняття словосполучення.
2. Типи словосполучень.
3. Синтаксичні зв'язки слів.
4. Речення та його ознаки.
5. Актуальне членування речення.

Контрольні запитання:

1. Яку синтаксичну конструкцію називають словосполученням?
2. Поясніть, що таке валентність. Як валентність реалізується у побудові словосполучень і речень?
3. Яка різниця між актантами і сирконстантами?
4. На які групи поділяють словосполучення за структурою? Наведіть приклади.
5. Якими засобами здійснюється прилягання?
6. Назвіть основні властивості речення, які його відрізняють від інших структурних одиниць мови.
7. Яка роль інтонації в оформленні речення?

Завдання для контролю: дати письмову відповідь на контрольні запитання.

Форма контролю: колоквіум

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. – К.: Академія, 2001. – с.262–274, 284 – 318
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К.: Либідь, 1991. – с.136 – 142, 170 – 187
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. – К.: Вища школа, 1974. – с.175 – 176, 180 – 183

4. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 1996. – с.244 – 263, 316 – 320
5. Головин Б.Н. Введение в языкознание. – М., 1983. – с. 99 – 101, 105 – 108
6. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. – К., 1995. – с.86 – 88, 93 – 96
7. Кочергина В.А. Введение в языкознание. – М., 1991. – с. 117 – 138
8. Мельничук О.С. Про два синтаксичні рівні формування й опису словосполучень // Мовознавство. – 1970. – № 6
9. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. – К., 1983. – 219 с.

Список використаних джерел

Основна література

1. Ахманова О. Словарь лингвистических терминов.- М., 1960.
2. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів.- К.: Вища школа.- 1985.
3. Головин Б.Н. Введение в языкознание.- М., 1983.
4. Доленко М. Вступ до мовознавства: Практичні завдання.- К., 1975.
5. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства.- К., 1974.-
6. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. — К. — Одеса, 1991.
7. Кодухов В.И. Введение в языкознание.- М., 1987.
8. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник.- К.: Академія, 2001.
9. Кочергина В.А. Введение в языкознание.- М., 1991.- с.117-138.
10. Маслов Ю.С. Введение в языкознание.- М., 1987.
11. Мацько Л., Донець Л. Вступ до мовознавства: Практикум.- К., 1990.
12. Реформатський А.А. Введение в языкознание.- М., 1996.
13. Семчинський С В. Загальне мовознавство — К., 1996.

Додаткова література

1. Ахунзянов Э. М. Общее языкознание. — Казань, 1981.
2. Березин Ф. М., Головин Б. Н. Общее языкознание. — М., 1979.
3. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. — К., 1996.
4. Будагов Р. А. Проблемы развития языка. — М., 1965.
5. Будагов Р. А. Что такое развитие и совершенствование языка? — М., 1977.
6. Вайнрайх У. Языковые контакты. — К., 1979.
7. Ветров А. А. Семиотика и ее основные проблемы. — М., 1968.
8. Волков А. Г. Язык как система знаков. — М., 1966.
9. Выготский Л. С. Мышление и речь. — М. — Л., 1934
10. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации. — М., 1980.
11. Журавлев В. К. Внешние и внутренние факторы языковой эволюции. — М., 1982.
12. Засорина Л. Н. Введение в структурную лингвистику. — М., 1974.
13. Іванишин В., Радевич - Виницький Я. Мова і нація. - Дрогобич: Відродження, 1994. С 112-166.
14. Кисленко Ю.І. Системна організація мови. - К., 1997.
15. Кодухов В. И. Общее языкознание. — М., 1974.
16. Колшанский Г. В. О вербальности мышления // Изв. АН СССР. Серия лит. и яз. — М., 1977. — Т. 36. — № 1.
17. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М., 1975.
18. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф. — М., 1982.
19. Масенко Л.Т. Мова і політика.- К., 1999.
20. Мова і духовність нації. — К., 1992.
21. Общее языкознание / Под общ. ред. А. Е. Супруна. — Минск, 1983.
22. Панов Е.Н. Знаки, символы, языки. — М., 1980.
23. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова.- К., 1993.
24. Радевич -Виницький Я. Україна: від мови до нації. -Дрогобич: Відродження, 1997.-
25. Радевич-Виницький Я. Україна: Від мови до нації.- Дрогобич, 1996.Русанівський В.М. Мова в нашому житті. — К., 1989.
26. Соломоник А. Семиотика и лингвистика. — М., 1995.
27. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики // Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию. — М., 1977.
28. Степанов Ю. С. Семиотика.

29. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. – К., 1995.
30. Якушин Б.В. Гипотеза о происхождении языка.- М., 1984.

10. Інформаційні ресурси

<http://uk.wikipedia.org/wiki/Мовознавство>
<ftp://ftp.vblack.org.ua/other/Ukrayns'ka%20mova/Knigi/Pidruchniki/Zagal'ne%20movoznavstvo.%20M.Kochergan.doc>
<http://www.twirpx.com/file/232823/>
<http://samoylyk.net/pub/books/English/IYiP/kl/3.doc>
<http://mirknig.com/2012/01/04/zagalne-movoznavstvo.html>
<http://uareferats.com/index.php/book/details/249>
<http://litmisto.org.ua/?p=14994>
http://books.google.com/books/about/Загальне_мовознавств.html?id=OSXVAAAAMAAJ
<http://freelib.in.ua/load/78-1-0-631>
http://socgum.mdpu.org.ua/index.php?option=com_mtree&task=viewlink&link_id=2603&Itemid=0
<ftp://vblack.org.ua/other/Ukrayns'ka%20mova/Knigi/Pidruchniki/Zagal'ne%20movoznavstvo.%20M.Kochergan.odt>